

Održan 29. Međunarodni znanstveni simpozij KBF-a u Splitu „Teologija i književnost: vjera, iskustvo, umjetnost“

U prostorijama Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Splitu u četvrtak, 19. listopada započeo je dvodnevni 29. Međunarodni znanstveni simpozij pod nazivom „Teologija i književnost: vjera, iskustvo, umjetnost“ u organizaciji Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu, Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja i Sveučilišta u Splitu.

U pozdravnom govoru prodekan za znanost Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu prof. dr. sc. Ivan Bodrožić istaknuo je da još od davnih vremena između teologije i književnosti postoji vrlo uska veza, premda se ne radi o istovjetnim disciplinama. Ne bez razloga i danas teološka djela poput djela svetih otaca, zovemo i ranokršćanskom književnošću. Tim naslovom se ističe činjenica da se u jednom širem smislu radi o teološkim djelima koja su u isto vrijeme i književno vrijedna, te ih se može promatrati i pod prizmom književnosti. Ali tijekom vremena, a naročito u današnje vrijeme, polazeći od suvremenih kategorija i razlikovanja, došlo je do razlikovanja i odvajanja ovih disciplina, tako da se danas teologiju smatra isključivo znanstvenom disciplinom podložnom znanstvenoj proceduri i metodi, za razliku od književnosti čije procedure i metode nisu svodive na formalno-logičke zaključke.

No time što je književnost drukčija od teologije po svojoj metodi, ne znači da je manje logična ili manje prodorna. Dapače, ona može biti prodornija prema krajnjim korisnicima nego teologija samim time što je neposrednija. S druge strane, Sveto pismo je, uistinu, svjedočanstvo Božjih djela, a ne samo razumsko promišljanje njegove biti. Biblija nije plod ljudskih zaključaka o Bogu, nego rezultat stečenih iskustava s njime i plod njegova objavljenja. Polazeći od te činjenice, biblijski pisci se ne služe u prvom redu filozofsko-teološkim promišljanjima, već radije različitim književnim vrstama i figurama da dočaraju iskustvo koje se u njih utkalo na različite načine, zaključio je.

Zatim se prisutnima obratio apostolski upravitelj Splitsko-makarske nadbiskupije mons. Želimir Puljić. Pozdravivši sve predavače, profesore, slušatelje, predstavnike civilne vlasti i fakulteta čestitao je KBF-u što već dvadeset i devetu godinu za redom organizira međunarodni znanstveni simpozij o najrelevantnijim i najaktualnijim temama u Crkvi i društvu. Teologija i književnost imaju dugu zajedničku baštinu, istaknuo je. Nažalost često puta kroz povijest dolazilo je do nasilnog razdvajanja umjetnosti i teologije, napose književnosti. Nasilnim se putem željelo izbaciti sve sakralno iz umjetnosti. Crkva je posebno tijekom dvadesetog stoljeća, u procesu radikalne sekularizacije, prestala biti središtem umjetničkog stvaralaštva i inspiracije. Naslov i tema ovoga Simpozija bude nadu kako postoje vidici koji osvjetljavaju odnose teologije i umjetnosti, napose književnosti, zaključio je nadbiskup.

U uvodnom dijelu, prisutnima se također obratio pročelnik Upravnog odjela za opću upravu Josip Matković koji je prenio pozdrave župana Splitsko-dalmatinske županije Blaženka Bobana te je svima zaželio uspješan i plodonosan rad. U ime dekana Sveučilišta u Splitu, Dragana Ljutića, prisutnima se obratio njegov poslanik, prodekan za znanost Sveučilišta u Splitu, prof. dr. sc. Igor Jerković koji je zahvalio Katoličkom bogoslovnom fakultetu što ovakvim simpozijima promiče kršćanske vrijednosti na Sveučilištu. Na kraju se prisutnima obratio dekan Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu, prof. dr. sc. Šimun Bilokapić koji je prenio pozdrave vicekancelara Katoličkog bogoslovnog fakulteta, provincijala Marka Mrše te je ujedno svečano otvorio Međunarodni znanstveni simpozij.

Moderiranje prvom sesijom preuzela je doc. dr. sc. Mirjana Pinezić. Prvo predavanje održala je prof. Maria Nisi, profesorica književnosti i religije na Institutu za religijske znanosti u Torinu, o temi „Teologija i književnost: fascinacija i/ili suprotnost“. U svojem izlaganju predavačica je pokušala opisati današnji odnos književnosti i teologije. Jedan od modernih rješenja je nastanak moderne književne teologije. Također, već duži niz vremena na studijima Biblije pojedini predmeti Bibliju istražuju i proučavaju isključivo kao književno djelo. Naposljetku, dok se književnost nikad nije prestala zanimati za religijska pitanja, čak ni u sekularnom vremenu, neki teološki znanstvenici odlučuju se usredotočiti na odnos između teologije i književnosti. Predavačica je zaključila da je odnos teologije, biblijske književnosti i moderne književnosti most za dijalog s laičkim i nevjerničkim svijetom.

Drugo predavanje održala je prof. dr. sc. Sanja Nikčević, teatrologinja, kazališna kritičarka, urednica, redovita profesorica u miru, o temi „Što je to kršćanska književnost ili tema, poruka i/ili kvaliteta?“. Suvremeni umjetnički kanon protjerao je kao nekvalitetnu jednu određenu vrstu književnosti, onu koja u sebi nosi kršćansku poruku. Zato je danas u teoriji književnosti prava kakofonija i vrlo nejasna i zamučena slika, tzv. duhovne književnosti koja se naziva različitim nazivima, ali uglavnom s pogrđnim vrijednosnim stavom. Tako je iz kanona izbačeno pravo bogatstvo kršćanske literature do te mjere da nam se čini da tih djela i nema jer su nakon Drugog svjetskog rata obitavala ispod rubova glavne struje, gotovo u „polu-ilegali“ u cijeloj Europi.

Druga sesija, koju je moderirao izv. prof. dr. sc. Domagoj Runje, započela je predavanjem prof. dr. sc. Witold Kawecki, profesorom na Sveučilištu kardinala Stefana Wyszyńskog u Varšavi u Poljskoj, o temi „Umjetnost kao književnost i teologija ljepote na primjeru Caravaggia“. Teološka djela, pa i Biblija, uvijek su se u nekom smislu tretirale kao književnost, istaknuo je. Književnost izražava iskustvo vjere, Božjih misterija i njegove prisutnosti. Teologija umjetnosti je dijalog teologije s ljepotom, dobrotom i istinom kako bi pobudila divljenje i prenijela ljudske duše od osjetilne riječi do vječne stvarnosti. Otvaranje otajstvu i jednog i drugog, vjere i umjetnosti, iščekivanje je otkupljenja. Teologija bi danas trebala biti „epifanija“ ljepote koja bolje otkriva spoznaju Boga i ljepote koja spašava, a Caravaggiov rad je savršen primjer takvog procesa, zaključio je.

Posljednje predavanje, prvog radnog dana, održala je prof. dr. sc. Ružica Pšihistal, profesorica na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost Filozofskog fakulteta, Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, o temi „Kršćansko ćudoređe u Relkovićevu Satiru – katoličko prosvjetiteljstvo protiv turskih skula“. Predavačica je željela u svojem predavanju prikazati Relkovićev „Satir iliti divji čovik“ kroz prizmu kršćanskih vrijednosti, a ne samo, kako se to običavalo do sada, isključivo kroz prosvjetiteljske kategorije. Tekst „Satira“ sadrži na idejnoj i pragmatičkoj razini naglašenu kršćansku ćudorednu pouku prilagođenu većinski nepismenu puku. Ta pouka, temeljena na Svetom pismu i Božjim zapovijedima, do te je mjere integrirana u tekst i isprepletena s racionalnim pragmatičkim uputama o gospodarskom i kulturnom razvoju Slavonije da se može promotriti u kontekstu idejnih struja „katoličkoga prosvjetiteljstva“ u kontekstu ranoga jozefinizma.

Nakon rasprave, uslijedila je radionica o temi „Iskustvo čitanja dramskog teksta ‘Muka ili za koga je pravednik raspet’ Rajmunda Kupareva“ koju je vodila prof. dr. sc. Sanja Nikčević. Nakon što je ukratko opisala Kupareov život i opus, podijelila je određene dijelove iz Kupareove „Muke“ studentima teologije koji su interpretativno čitali djelo. Zanimljivo je da u Kupareovoj mucu Krist ne govori već je fokus radnje na likovima koji promatraju njegovu muku. Inače, Kupareo je dominikanac koji je emigrirao u Čile nakon svršetka Drugog svjetskog rata. Tamo je živio sve do 1971. godine kada se vraća u domovinu. Ima veliki književni opus. Znanstvene

radove pisao je na španjolskom, a gotovo uvijek je pisao umjetnička djela na hrvatskom jeziku. U Čileu je postao akademik te je primio mnogobrojne nagrade kako za života tako i posthumno. Radionicom voditeljica je željela pokazati kako se teme iz Biblije mogu itekako uklopiti u razne književne žanrove te tako, kao pravo umjetničko djelo, voditi do onoga najbitnijega u umjetnosti, a to je katarza ili promjena.

Drugi radni dan u petak, 20. listopada započeo je trećom sesijom koju je moderirao prof. dr. sc. Mladen Parlov. Prvo predavanje održao je dr. sc. Ivan Lovrić, profesor biblijskih predmeta na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu, o temi „Biblija kao literatura/književnost“. Iako jedna od najutjecajnijih knjiga uopće, zaslužna za kodifikaciju i standardizaciju mnogih govornih jezika na kojima su nastajala književna djela zaslužna za stvaranje identiteta pojedinih naroda, i dalje ostaje prijeporna opravdanost svrstavanja Biblije među književna djela. Još veći problem predstavlja opravdanost primjene metoda i instrumenata moderne literarne kritike na tako specifične tekstove. Predavač je u svojem radu pokušao prikazati određene razloge zašto se u modernoj kritici Bibliju ne percipira kao književno djelo.

Drugo predavanje održao je mag. phil. Nikola Bolšec, doktorand na Fakultetu hrvatskih studija, Sveučilišta u Zagrebu, o temi „Možda smo još uvijek u vrtu. Mašta – kontemplacija – visio beatifica G. K. Chestertona, književnika“. Hodanje, šetnja prirodom i gradom te zamjećivanje općenitosti, ali i detalja, postaju gradivo književnog stvaralaštva koje uobličuju pisane riječi. Predavač je izložio da Chesterton u jednoj novoj vrsti književnog pogleda daje novi teološki pogled na život. Radi se naime o paradoksalnom pogledu na prirodu koja nam priopćuje istine o svijetu, čovjeku i Bogu čime naš pogled s G. K. Chestertonom postaje preobražen, istaknuo je. Time Chesterton na jednostavan način uči što zapravo stoji u temeljima svijeta i kako te temelje prepoznati, zaključio je.

Treće predavanje održala je doc. dr. sc. Tea Tereza Vidović Schreiber, profesorica na Filozofskom fakultetu, Sveučilišta u Splitu, o temi „Kršćanski motivi u poeziji suvremenih splitskih pjesnika“. Predavačica je u izlaganju prikazala splitski književni korpus suvremenih autora u čijem pjesništvu prevladavaju biblijski, preciznije kršćanski motivi, a koji se najčešće vežu za najznačajnijega svetca u Splitu, svetoga Duju. Gotovo da ne postoji autor u hrvatskoj književnoj baštini koji nije pronašao inspiraciju u kršćanstvu. U radu se polazi od pretpostavke da je splitska književnost nadahnuta tradicionalnom, marulićevski obilježenom, književnošću.

Posljednje predavanje u trećoj sesiji održala je doc. dr. sc. Lucijana Armanda Šundov, profesorica na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Splitu, o temi „Tema smrti u slikovnicama“. Predavačica je izložila istraživanje, koje je provela zajedno s Martinom Radić, magistrinom primarnog obrazovanja, o načinu na koji je smrt prikazana u popularnim dječjim slikovnicama. Istraživanje je pokazalo da domaći autori filozofiji smrti najčešće pristupaju s kršćanskog gledišta, no ta je hipoteza opovrgnuta jer domaći i strani autori izbjegavaju temi smrti pristupiti s kršćanskog gledišta. U procesu sveopće globalizacije autori se ograđuju od kršćanskog pristupa temi smrti te podilaze zahtjevima tržišta kako bi njihove slikovnice bile što čitanije i prodavanije.

Nakon rasprave i kratke stanke započela je četvrta, posljednja sesija, koju je otvorio predavanjem doc. dr. sc. Oliver Jurišić, profesor filozofije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu, Sveučilišta u Sarajevu, o temi „Jorge Luis Borges: Evandjelje po Marku – Sematski i nesematski teološki jezik i suvremena stvarnost“. Posljednju sesiju moderirala je dr. sc. Gina Šparada. Predavač je izložio na temelju Borgesove priče stvarnost u kojoj se nalazi teološki

jezik u današnjem društvu. Predavač se pita, je li nastupilo vrijeme nesematskog teološkog jezika koji se obraća čovjeku, a da i sam više ne razumije stvarnost o kojoj govori te postoji li mogućnost sematskog teološkog jezika, onoga koji prethodno razumije stvarnost o kojoj želi govoriti suvremenom čovjeku?

Drugo predavanje održala je doc. dr. sc. Silvana Burilović Crnov, vanjska suradnica na Katoličkom bogoslovnom fakultetu, Sveučilišta u Splitu, o temi „Teologija književnog izričaja Smiljane Rendić“. Smiljana Rendić znamenita je novinarka, književnica, vaticanistica, kritičarka, prevoditeljica, polemičarka, teologinja bez studija teologije kao i istaknuta vjernica laikinja Crkve u Hrvatskoj u drugoj polovici 20. stoljeća. U prvom dijelu izlaganja predavačica je prikazala Rendićkinu reportažno-pripovijednu prozu objavljenu u trima njezinim knjigama: Mi, ovdje, Pozdrav Ignaciji i Crni šator. Riječ je o tekstovima koji spadaju u posebnu književnu vrstu između novele i eseja a koji kroz dijaloge promiču kršćanski personalizam i dostojanstvo svake ljudske osobe. Služila se elementarnom biblijskom sposobnošću i sposobnošću teologa: pričanjem priča. U drugom dijelu izlaganja prikazala je njezinih trinaest soneta koje je napisala u povodu proslave jubileja Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata pod nazivom „Molitva za milost Slova“. Zaključila je da se u Rendićkinom opusu radi o jedinstvenom književnom izričaju koji je za potrebe navještaja teologiziran i ugrađen u nacionalnu kulturnu i duhovnu baštinu.

Treće predavanje održala izv. prof. dr. sc. Ivana Odža, profesorica na Odsjeku za učiteljski studij Filozofski fakultet, Sveučilišta u Splitu, o temi „Kršćanske teme u suvremenim čitankama za Hrvatski jezik“. Kulturni identitet način je na koji određeni narod izgrađuje sliku o sebi te se predstavlja drugima. Hrvatska književnost je jedan od važnih čimbenika u izgradnji i očuvanju hrvatskoga kulturnoga identiteta, a odnos prema vlastitoj književnoj baštini izgrađuje se primarno unutar obrazovnoga sustava. Hrvatska književnost snažno je obilježena kršćanstvom, stoga se može reći da je ono neodvojivi dio hrvatskoga književnoga i kulturnoga identiteta. Predavačica je analizirala nazočnost kršćanskih tema u suvremenim osnovnoškolskim čitankama za Hrvatski jezik.

Posljednje predavanje održao je lic. theol. Ante Čarić, doktorand na poslijediplomskom studiju na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Splitu, o temi „Analiza i sadržaji pučkih zaziva Ocu, Sinu, Duhu Svetom i Trojedinom Bogu u Animi Delmatici“. Predavač je u radu prikazao neke od značajnijih pučkih zaziva Trojedinom Bogu koje je sakupio i objavio pok. mo. Ljubo Stipišić u „Animi Delmatici“, zbirci raznih pučkih oblika (pjesme, priče, zazivi, poslovice...) koje je spomenuti maestro skupljao najvećim dijelom po Dalmaciji. Veliki dio zbirke odnosi se na iskaze vjere dalmatinskog čovjeka u raznim književnim oblicima.

Nakon rasprave na kraju se nazočnima obratio prof. dr. sc. Ivan Bodrožić, jedan od glavnih organizatora, zahvalivši svima na sudjelovanju na Simpoziju.

Ljubo Jermelić